

Ελληνική ιστορική συνείδηση και Μετανάστευση (Αθανάσιος Ν. Ζιάκας, Δρ. Φιλοσοφίας)

/ [Πεμπτουσία](#)

Έχει υποστηριχτεί ότι η δημιουργική σκέψη αναδύεται μέσω μιας διαδικασίας, κατά την οποία πραγματώνεται μια νοητική δυνατότητα, που κινητοποιείται από το περιβάλλον. Το φυσικό περιβάλλον της νησιωτικής και ηπειρωτικής Ελλάδας θα μπορούσε να προταθεί ως το βέλτιστο παγκοσμίως. Ήλιος, θάλασσα, βουνό, ένας τόπος προικισμένος από τον Δημιουργό με ομορφιά απaráμιλλη. Σε αυτόν τον τόπο οι πρωτο-Έλληνες, Μυκηναίοι, Αχαιοί και Δαναοί παρήγαγαν νέες ιδέες, επιλέγοντας από τις διαφορετικές εκδοχές, που φαινόταν καλύτερες, μεταλλάσσοντας υπό διαφόρους τρόπους τα στοιχεία της πραγματικότητας, έως ότου προέκυπτε μια νέα ικανοποιητική ιδέα/μορφή. Η πρώτη ύλη, επάνω στην οποία «έχτιζαν» οι Μυκηναίοι-Έλληνες ήταν οι προ-ελληνικοί πολιτισμοί, Πελασγοί, Μινωίτες και άλλοι. Η γραφή λόγου χάρη των Μινωιτών, η Γραμμική Α, αποτέλεσε την βάση για την εξέλιξη της γραφής των Ελλήνων της εποχής του Χαλκού, την Γραμμική Β, η οποία αποκρυπτογραφήθηκε από τους Ventris και Chadwick και επιβεβαιώθηκε πως τα συλλαβογράμματά της αποδίδουν νοήματα της ελληνικής

γλώσσας.

Στα Γεωμετρικά χρόνια, μετά την λεγόμενη κάθοδο των Δωριέων, η πολιτισμική εξέλιξη, κατά κάποιο τρόπο ανασχέθηκε, λόγω της βίαιης επέλασης ελληνικών φύλων στον σημερινό ελλαδικό χώρο, γεγονός που έμεινε στην ιστορία ως Αρχαιοελληνικός Μεσαίωνας. Ο σίδηρος των Δωριέων, πιο ισχυρός από τον χαλκό των Μυκηναίων, επέτρεψε σε αυτά τα πολεμοχαρή ελληνικά φύλα να επικρατήσουν και να εδραιώσουν την παρουσία τους από τη Μακεδονία έως την νήσο της Κρήτης και όχι μόνο.

Κατά την Αρχαϊκή περίοδο, λαμβάνει χώρα ένα είδος αναγέννησης τόσο στο πεδίο της τέχνης όσο και στα γράμματα. Οι αρχαϊκοί κούροι και κόρες λ.χ., αγάλματα, που η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φώς πρόσφατα, έχουν σαφείς επιδράσεις από αιγυπτιακά πρότυπα παλαιότερων χρόνων, ενώ η μετανάστευση στο χώρο της Μικράς Ασίας, που εντάθηκε την περίοδο εκείνη, μετέτρεψε την ανατολική Μεσόγειο σε Ελληνική θάλασσα. Το εμπόριο και οι ευρύτερες επαφές με Κύπρο, Αίγυπτο, Συρία και Φοινίκη έφεραν πλούτο και πολιτιστικές ζυμώσεις, οι οποίες κορυφώθηκαν και καρποφόρησαν κατά την επόμενη περίοδο, τα κλασικά χρόνια.

Το θαύμα την ελληνικής κλασικής περιόδου, ασύγκριτο φαινόμενο στην παγκόσμια ιστορία, προέβαλε την ηθική σύλληψη του καλού καγαθού πολίτη, του ανθρώπου, που ελκυόταν από κάθε καλοσύνη και ομορφιά και ζούσε με τους συμπολίτες του αρμονικά, ανταλλάσσοντας απόψεις και ιδέες, με στόχο την επίτευξη του ευ ζην,

της ευδαιμονίας και της αρετής.

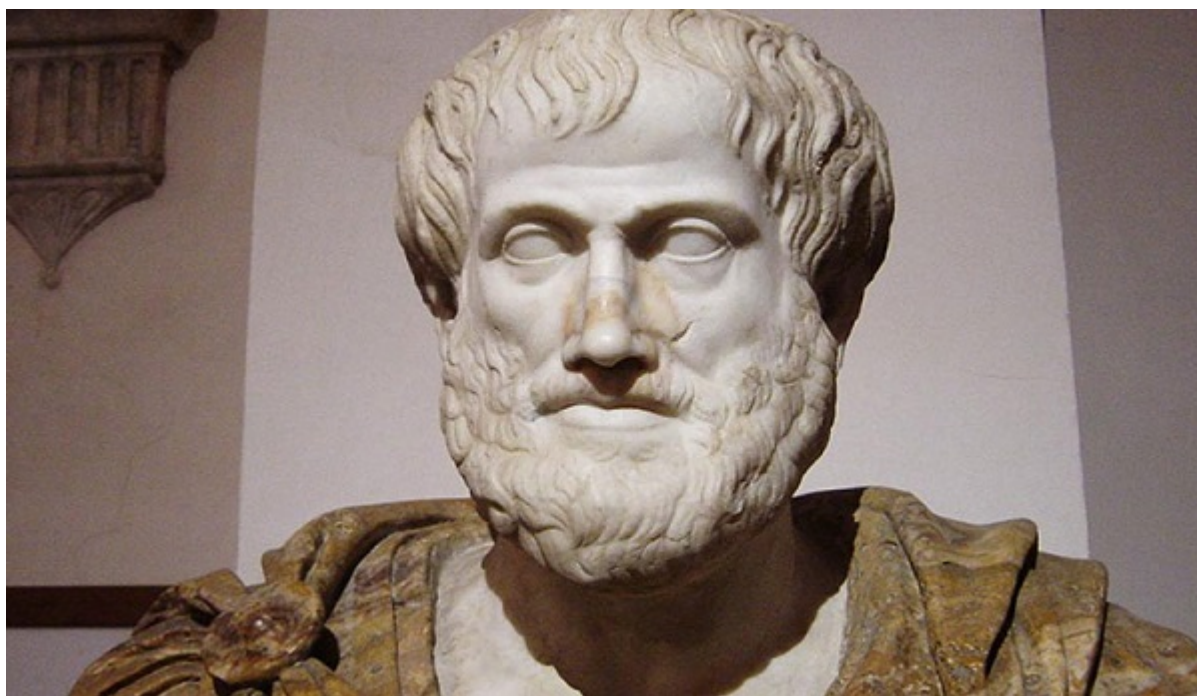
Η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στην Ασία, πιθανώς να έχει την κοιτίδα της στην άποψη του δασκάλου του, Αριστοτέλη, ο οποίος ταύτιζε το ελληνικό στοιχείο με την ηθική ποιότητα της ελευθερίας. Παρόλα αυτά, αν και ο δάσκαλος συμβούλευε τον μαθητή να φέρεται στους βαρβάρους, όπως ο δεσπότης σε δούλους, ενώ απέναντι στους Έλληνες να έχει τα χαρακτηριστικά του ηγεμόνα, ο Μακεδόνας βασιλιάς ακολούθησε μια εξισωτική-αφομοιωτική πολιτική στις σχέσεις του με το μη-ελληνικό στοιχείο, η ρίζα της οποίας πιθανώς να εντοπίζεται στην μη ύπαρξη δούλων στην Μακεδονία ως τις μέρες του σύμφωνα και με τον N. Hammond (The miracle that was Macedonia).

Ο Σταγειρίτης φιλόσοφος συγκεκριμένα δανείζεται στοιχεία από την εθνογραφία του Ιπποκράτη (Περί ανέμων, υδάτων και τόπων 16)στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει το χαρακτήρα και τη σκέψη των Ελλήνων με όρους περιβαλλοντικού ντετερμινισμού. Αναφέρει λοιπόν ότι το γεωγραφικό περιβάλλον και οι κλιματολογικοί όροι συντέλεσαν ώστε «τα έθνη που ζουν σε τόπους με ψυχρό κλίμα και όσα κατοικούν στην Ευρώπη να έχουν έντονες ψυχικές παρορμήσεις αλλά και χαμηλότερη νοημοσύνη και επιδεξιότητα στις τέχνες. Ζουν πιο ελεύθερα, δεν έχουν όμως πολίτευμα και δεν μπορούν να επιβληθούν στους άλλους λαούς.

Τα έθνη της Ασίας έχουν και δυνατό μυαλό και κλίση προς τις τέχνες αλλά τους

λείπει η ψυχική ορμή και για αυτό υποτάσσονται σε απολυταρχικούς μονάρχες και ζουν σαν δούλοι. Το ελληνικό γένος όμως, επειδή ζει σε τόπους, που από γεωγραφική άποψη βρίσκονται στο μέσο, διαθέτει τις αρετές και των δύο. Δηλαδή διαθέτει δυνατή ψυχή και οξύ νου και για αυτό είναι και ελεύθερο και άριστη ζωή διάγει και έχει τη δύναμη να κυριαρχήσει επάνω σε όλους αν ενωθεί πολιτειακά.

Οι βάρβαροι λαοί γενικά, στερούνται του πάθους της ελευθερίας και της ικανότητας να άρχουν και να άρχονται πολιτειακά. Κατά το Σταγειρίτη υπήρχε, και σύμφωνα με τους δικούς του θεωρητικούς όρους έπρεπε να υπάρχει μια τάξη ανθρώπων, οι οποίοι ήταν δουλικοί από τη φύση τους, εξ αιτίας της έμφυτης ανεπάρκειας του νου τους. Οι άνθρωποι αυτοί έπρεπε να τεθούν υπό κατάσταση θεσμικής δουλείας για το καλό των ιδίων και των κυρίων τους. Κατά τον Αριστοτέλη, οι βάρβαροι ανήκαν σε αυτή την κατηγορία των φυσικών δούλων και επομένως έπρεπε να αποτελούν την εργατική τάξη στο ιδανικό πολίτευμα που προέτεινε. Αντίθετα, η πολιτική και φιλοσοφική αναζήτηση έπρεπε να είναι αποκλειστικός χώρος των ενήλικων, αρρένων, Ελλήνων πολιτών.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, όπως τα ζώα συλλαμβανόμενα αποτελούν ιδιοκτησία και εξημερώνονται και τελικώς ωφελούνται από τη σχέση αυτή με τον κύριό τους, ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι και ο βάρβαρος ωφελείται με το να είναι σκλάβος ενός κυρίαρχου Έλληνα, παρά το ότι το κέρδος του αφέντη είναι το μοναδικό ενδιαφέρον της σχέσης. Ένας τέτοιος ισχυρισμός πιθανώς να γινόταν δεκτός από το ελληνικό αναγνωστικό κοινό του, αλλά είναι απαράδεκτος σύμφωνα με τις σύγχρονες ηθικές αρχές. Παρόλα αυτά, υποθετικά μιλώντας, όταν ο βάρβαρος-δούλος συλλαμβανόταν και υποδουλωνόταν από έναν Έλληνα, εν τέλει θα είχε την

ευκαιρία να έρθει σε επαφή με την ελληνική γλώσσα και κατ επέκταση με την ορθή χρήση του λόγου, με τα λογικά επιχειρήματα, που μέσω αυτών γίνεται διάκριση μεταξύ σωστού και λάθους, δίκαιου και αδίκου. Έτσι ο βάρβαρος-δούλος πιθανώς να έφτανε σε ένα status τέτοιο, που να μην ανήκει πλέον στην κατάσταση του ηθικώς και φύσει δούλου.

Αυτό που διαφοροποιεί τους ανθρώπους από τα ζώα είναι ο λόγος κατά τον Αριστοτέλη. Από τα συμφραζόμενα στην παραπάνω δήλωση είναι φανερό πως ο φιλόσοφος εννοεί τη γλώσσα, καθώς αντιδιαστέλλει το λόγο προς την ικανότητα των ζώων να βγάζουν κραυγές. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι σκοπός του λόγου είναι η αναγνώριση του έχοντος πλεονέκτημα από το αντίθετό του και έτσι του δίκαιου από το άδικο. Τα ελληνικά ως γλώσσα ίσως είναι το όργανο, το οποίο βοηθάει για τη βέλτιστη διάκριση μεταξύ καλού και κακού και για την εκφορά ηθικής φύσεως κρίσεων. Η ελληνική γλώσσα γίνεται στη σκέψη του Αριστοτέλη και όχι μόνο η ειδοποιός διαφορά μεταξύ βαρβάρου και Έλληνα αλλά και κατ' επέκταση ελεύθερου και δούλου.

Μετά τον Αλέξανδρο, κατά τα ελληνιστικά έτη, η πρόοδος, η οποία είχε επιτευχθεί στο πνευματικό πεδίο την προηγούμενη περίοδο των πόλεων-κρατών ήρθε να λάβει εφαρμογή, να εκφραστεί στα αχανή κράτη των Πτολεμαίων και των Σελευκιδών λ.χ. και η λεγόμενη αλεξανδρινή-κοινή γλώσσα λειτούργησε ως lingua franca για εκατονταετίες σε ολόκληρη την Οικουμένη. Οι Ρωμαίοι, ικανός λαός στην πολιτειακή οργάνωση και νομοθεσία, κατόρθωσαν να μετατρέψουν την

Μεσόγειο σε «δική τους θάλασσα», ενώ η έλευση του Χριστιανικού μηνύματος, που έλαβε χώρα κατά τα πρώτα αυτοκρατορικά χρόνια, «αξιοποίησε» την ελληνική γλώσσα στο έπακρο με αποτέλεσμα την διάδοση της Εκκλησίας σε ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο. Το Ευαγγέλιο, γραμμένο κατά κύριο λόγο στα ελληνικά, έφτασε σε κάθε άκρη της γης και οι «εργάτες του» επεξέτειναν έννοιες και ιδέες για να καλυφθούν απορίες και να σβήσουν κακοδοξίες με κύριο εργαλείο την ελληνική γλώσσα, το πανίσχυρο αυτό όργανο.

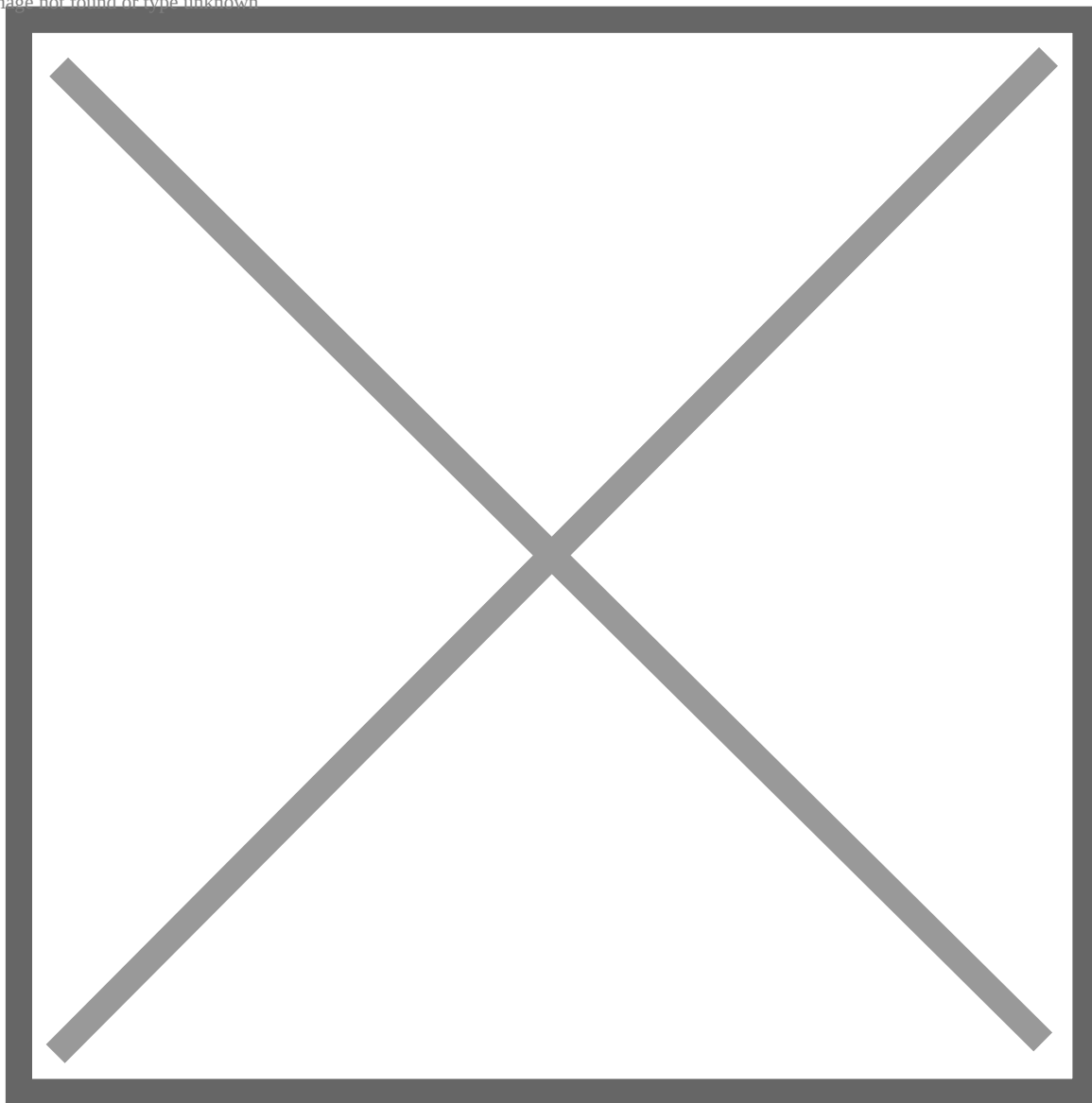
Πιο μετά, η Ρωμαιοκρατία μεταλλάσσεται σιγά-σιγά σε Βυζαντινή αυτοκρατορία και η πανσπερμία λαών του κράτους ζουν υπό την αιγίδα του αυτοκράτορα αλλά και του επικεφαλής της Εκκλησίας, του Πατριάρχη. Διάφορες μεταλλαγές και ζυμώσεις σε επίπεδο εθνολογικό αλλά και θρησκευτικό, οδηγούν το Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος σε πτώση και υποδούλωση, αρχικά στους Σταυροφόρους της Δύσης και τελικά στους Οθωμανούς, που είχαν την διπλωματική ευφυΐα να διατηρήσουν την θρησκευτική ανεξαρτησία και οργάνωση των Χριστιανών υποτελών τους. Τα τετρακόσια χρόνια της Τουρκοκρατίας, η Εκκλησία ως θεσμός κατορθώνει να κρατήσει αναμμένη την φλόγα της πίστης και την ελπίδα για παλινόρθωση του έθνους των Ελλήνων, των Ρωμιών, όπως συχνά αυτοαποκαλούνται εκείνη την εποχή. Η ελληνική επανάσταση, οι πρωτεργάτες της οποίας έπρεπε να επιτύχουν μια ιδιαίτερα δύσκολη υπέρβαση σε ψυχολογικό επίπεδο, αγνοώντας τις συνθήκες της περιόδου και τις προοπτικές επιτυχίας του εγχειρήματός τους, έφερε την ποθούμενη ελευθερία και το «Νόστιμον Ἡμαρ» της σύμπτυξης κρατικής υπόστασης για τους Έλληνες.

Η μετανάστευση λοιπόν, η οποία λαμβάνει χώρα στον ελλαδικό χώρο του σήμερα, με φορείς της ιδιότητας του πρόσφυγα από χώρες κυρίως της Εγγύς Ανατολής, θέτει μια πρόκληση για μας τους Ελληνορθόδοξους κατοίκους της ελληνικής δημοκρατίας.

Οι καταστάσεις, στις οποίες οι μετανάστες αυτοί περιέρχονται ή μάλλον αποτελεί στόχο να περιέλθουν, αποτελούν αποχρώσεις της ευρύτερης συμβίωσης των αλλογενών αυτών με τους κατοίκους της ελλαδικής επικράτειας. Οι προερχόμενοι από την Εγγύς Ανατολή πρόσφυγες αντιμετωπίζουν διάφορες συμπεριφορές από τους εντόπιους κατοίκους, που ποικίλλουν από πλήρη αποδοχή και επίδειξη ζήλου στην φιλοξενία έως πλήρη απόρριψη και εχθρική στάση με ξενοφοβικές εκδηλώσεις.

Το ελληνορθόδοξο πλήρωμα, μπορούμε να πούμε, έχει εμπρός του μια πρόκληση, η οποία κατά κάποιο τρόπο ετέθη ως ζήτημα και στο παρελθόν. Να μεταγγίσει τον ελληνορθόδοξο πολιτισμό στους πρόσφυγες αυτούς, όπως και στους γηγενείς Έλληνες. Η σημερινή ελληνική νεολαία δυστυχώς, αποπροσανατολίζεται εύκολα, επαναπαύεται επίσης εύκολα και γρήγορα και περιέρχεται σε μια χωρίς ηθικά ερείσματα κατάσταση, που κάνει τη μετάγγιση αυτή προβληματική, ενώ τα μορφωτικά αγαθά συναντούν προσκόμματα στη μετάδοσή τους, λόγω της ηθικής κατάπτωσης του αλλοτριωμένου, σε μεγάλο βαθμό, λαού της ελλαδικής επικράτειας. Χρησιμοθηρία και παραδοπιστία «ενέσκηψαν» στον ελληνικό ψυχισμό, υποδουλώνοντάς τον και διαβρώνοντας τις πιο ενδόμυχες περιοχές του, ενώ το δημογραφικό πρόβλημα συνεχώς γιγαντώνεται και πολλοί μορφωμένοι νέοι της χώρας καταφεύγουν στο εξωτερικό προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Επιπλέον, παρατηρείται και το φαινόμενο, ο ελληνορθόδοξος πολιτισμός που προσλαμβάνουν οι εξ ανατολών πρόσφυγες, μαζί με το ελληνικό *modus vivendi* να γίνεται αντικείμενο θαυμασμού και εκτίμησης- αν όχι κάτι που προκαλεί ευγνωμοσύνη- από εκείνους που τον προσοικειώνονται. Οι ανατολικοί λαοί, ειδικά όσοι έχουν παραμείνει αδιάβλητοι από τη λαίλαπα του Ισλάμ αλλά και άλλοι, που έχουν κατορθώσει να ξεφύγουν από τον ισλαμικό τρόπο σκέψης και κοσμοθεωρίας, έχουν πολλούς λόγους να είναι υπερήφανοι για το πολιτισμικό παρελθόν τους. Οι Πέρσες λ.χ. μετανάστες είναι φορείς συχνά πολιτισμού υψηλού επιπέδου και επιπλέον, συχνά φέρουν ονόματα από την ένδοξη ιστορία του τόπου τους, όπως Μιθριδάτης, Καμβύσης ή Χοσρόης, κατά τον ίδιο τρόπο, που εμείς φέρουμε τα ονόματα Περικλής, Επαμεινώνδας και Αλέξανδρος. Οι μετανάστες, τουλάχιστον οι προερχόμενοι από την Εγγύς Ανατολή, τρέφουν αισθήματα θαυμασμού για την ελληνική κουλτούρα και επιδεικνύουν ζήλο στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, την οποία όταν εγκολπωθούν σε επαρκή βαθμό αναγνωρίζουν ως

εργαλείο ιδιαίτερα ισχυρό.

Εμείς, οι Έλληνες πρέπει να είμαστε σε θέση να αδράξουμε την ευκαιρία, που μας προβάλλεται και να επιδείξουμε την «ανωτερότητα» (όρος δίχως αρνητικές συνυποδηλώσεις), που χιλιετίες πολιτισμού μας επιβάλλουν. Έλληνες είναι εκείνοι, που μετέχουν της ελληνικής παιδείας, κατά τον Ισοκράτη, ενώ η χρήση των ελληνικών αποβαίνει, κατά τον Αριστοτέλη, ως ενέχουσα «λυτρωτική-απελευθερωτική» λειτουργία στους ανθρώπους, που μπολιάζουν τη σκέψη τους με τον ελληνικό τρόπο του σκέπτεσθαι.

Ο Έλληνας, κατά βάση δεν έχει να φοβηθεί από εξωτερικές συνθήκες και περιστάσεις, ως προς την πολιτισμική του ιδιοσυστασία. Η απόκρουση όμως των ελληνικών γραμμάτων, της ελληνικής παιδείας, που συχνά λαμβάνει χώρα από την σημερινή νεολαία είναι κάτι το πραγματικά επίφοβο. Το φαινόμενο αυτό, κατά κάποιο τρόπο, έρχεται να αντισταθμιστεί από την σφοδρή επιθυμία, που επιδεικνύουν οι ξενόφερτοι «μαθητές», οι οποίοι εγκολπώνονται κάθε τι το ελληνικό και γίνονται φορείς-πολλαπλασιαστές ελληνικότητας. Ο αρνητισμός της ελληνικής νεολαίας απέναντι στο ελληνικό πολιτισμικό αγαθό λειτουργεί κατά το ψαλμικό της αποδοκιμασίας του λίθου από τους οικοδομούντες (Ψαλμός 117), που τελικά μεταβάλλεται σε αγκωνάρι για ολόκληρη οικοδομή. Ο ελληνορθόδοξος άνθρωπος είναι τόσο γεμάτος και ισχυρός εσωτερικά, που είναι σε θέση ανά πάσα ώρα και στιγμή να μεταλαμπαδεύει πολιτισμό. Ο Μακρυγιάννης, ο μεγάλος αυτός Νεοέλληνας και βαθιά Χριστιανός αγωνιστής, είχε πει: «παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θεριά πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε. Τρώνε από μας και μένει και μαγιά» (Στρατηγού Μακρυγιάννη, Απομνημονεύματα).

Πέρα από την διαδικασία της ενσωμάτωσης των μεταναστών, επιτυγχάνοντας την απορρόφησή τους και τέλος την αφομοίωση, που επίσης δεν ενέχει καμία αρνητική συνυποδήλωση ως τέλος-σκοπός, ο ελληνόφωνος γίνεται εύκολα Έλληνας, ιδιαίτερα όταν ενυπάρχει και το θρησκευτικό στοιχείο ως αρωγός στην διαδικασία της ελληνικής καλλιέργειας. Η ελληνοποίηση, ή μάλλον ο εξελληνισμός, είναι κάτι το θεμιτό και, όπως δείχνει το παρελθόν, έχει λειτουργήσει περισσότερο από θετικά στο διάβα της ανθρώπινης ιστορίας. Κατά την ελληνιστική π.χ. περίοδο, που τα ελληνικά ως γλώσσα έλαβαν την ευρύτερη διάδοση, προετοιμάστηκε το έδαφος, όπως είδαμε για το μεγάλο θαύμα του εκχριστιανισμού της οικουμένης, ενώ ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, τέχνες και γράμματα, αναπτύχθηκε σε βαθμό ανυπέρβλητο ως σήμερα.

Η σύγχρονη Ελλάδα είναι σε ένα status τέτοιο, παρόμοιο με εκείνο που βρισκόταν ο Απόστολος Παύλος, όταν ήταν στην Τρωάδα (Πράξεις των Αποστόλων, κεφ. ΙΣΤ,9) Όπως εκείνος, έχουμε δεχτεί το όραμα με τον Μακεδόνα που ζητά βοήθεια. Ο ευαγγελισμός των Ελλήνων και γενικά των Εθνών έλαβε χώρα μέσω του Παύλου, ο οποίος πέρασε τον Ελλήσποντο και δίδαξε στα ελληνικά χώματα το σωτήριο μήνυμα του Χριστιανισμού, όντας ο ίδιος Ιουδαίος. Σήμερα καλούμαστε να κάνουμε το ίδιο. Όχι όμως να πάμε εμείς στην «Μακεδονία», καθώς έρχεται η «Μακεδονία» σε μας. Ας διαβούμε τον Ελλήσποντο της εσωστρέφειας και του

εγωισμού κι ας απλώσουμε το χέρι στους έχοντες ανάγκη.

Ο Έλληνας, έχει λεχθεί, ξέρει από προσφυγιά και όσο πατά γερά στο ποτισμένο με ιδρώτες και αίματα χιλιάδων αγωνιστών χώμα της Ελλάδας δεν έχει να φοβηθεί τίποτα. Ορθόδοξη παράδοση και ελληνική καλλιέργεια είναι τα δυο φτερά που επιτρέπουν στον Έλληνα να υψιπετή και να αντικρίζει με θάρρος την πραγματικότητα, όποια κι αν είναι αυτή, και να δίδει παράδειγμα ανθρωπιάς και προσφοράς. Καθήκον του χριστιανού ανθρώπου και δη του Έλληνα, η επίδειξη αγάπης προς τον συνάνθρωπο. Η τέλεια αγάπη κατά τον Ευαγγελιστή Ιωάννη «έξω βάλλει τον φόβον» (Επιστολή Ιωάννου Α, κεφ.4, 18) και κατά τον Απόστολο Παύλο «ουδέποτε εκπίπτει» (Αποστόλου Παύλου, προς Κορινθίους Α' Επιστολή, κεφ.ΙΓ',8)

Καλούμαστε λοιπόν, να γίνουμε εμείς, οι Ελληνορθόδοξοι, φορείς όχι μόνο του ορθού δόγματος αλλά και των έργων αγάπης, να συνδυάσουμε Ορθοδοξία με Ορθοπραξία σε μια κοινωνία αλληλοπεριχώρησης και αλληλοσεβασμού, όπως η ελληνική έχει υπάρξει στο παρελθόν. Τα ελληνορθόδοξα ιδανικά δεν μπορούν και δεν πρέπει να κρυφτούν, όπως το τάλαντο του πονηρού δούλου στην σχετική παραβολή (Κατά Ματθαίον κεφ. ΚΕ', 14-30). Το ελληνικό μορφωτικό αγαθό, φορείς του οποίου είμαστε όλοι εμείς, δέον όπως διαδοθεί και «επισκιάσει με τη χάρη του» κάθε πολίτη-κάτοικο της σημερινής Ελλάδας, που διψά για μόρφωση και καλλιέργεια και επιθυμεί να ζήσει με αξιοπρέπεια και να συμβιώσει υπό συνθήκες πηγαίας εκτίμησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των άλλων συνανθρώπων του στα αγιασμένα αυτά χώματα.